

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ*
ACADEMIC ADMINISTRATION BASED ON
BUDDHIST INTEGRATION

สาธร แก่นมณี, Sathorn Ganmanee
สมณเชียร แก่นมณี, Sumonthien Ganmanee
เลขที่ 460 หมู่ 6 ตำบลป่าเมต อำเภอเมืองแพร่ จังหวัดแพร่,
No. 460, Moo 6, Pa Maet Subdistrict,
Mueang Phrae District, Phrae Province
E-mail : sumonthien.gan@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและวิเคราะห์แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ โดยเน้นการผสมผสานหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนากับแนวคิดการบริหารงานวิชาการสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการศึกษาอย่างสมดุลและยั่งยืน หลักการสำคัญที่กล่าวถึง ได้แก่ ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และหลักธรรมอื่นๆ เช่น อิทธิบาท 4, สังคหัตถ์ 4, พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4 ซึ่งนำมาประยุกต์ใช้ในกระบวนการบริหารจัดการงานวิชาการในสถานศึกษา เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบ ต่อสังคมให้แก่ผู้เรียนควบคู่ไปกับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ การบริหารงานวิชาการตามแนวทางนี้ จะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การเจริญสติ และการพัฒนาทักษะชีวิตให้กับผู้เรียน ผ่านกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นการมีส่วนร่วมและบรรยากาศการเรียนรู้ที่สงบสุข

นอกจากนี้ บทความยังเน้นบทบาทของครูและผู้บริหารในฐานะกัลยาณมิตร ที่ไม่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เรียนและชุมชน หลักพุทธบูรณาการช่วยให้การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา มีเป้าหมายชัดเจนและมีประสิทธิภาพ โดยสร้างความสมดุลระหว่าง การพัฒนาปัญญาและคุณธรรม ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งในระดับปัจเจกและสังคมในระยะยาว แนวทางนี้ช่วยให้สถานศึกษา

---

* Received 6 June 2025; Revised 24 June 2025; Accepted 27 June 2025

สามารถเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในโลกยุคปัจจุบัน และพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ พร้อมขับเคลื่อนสังคมอย่างยั่งยืนต่อไป

คำสำคัญ : การบริหารงานวิชาการ, พระพุทธศาสนา, การบูรณาการ

Abstrach

This academic article investigates and analyzes approaches to academic administration through Buddhist integration, focusing on integrating Buddhist principles with modern academic administration concepts to promote balanced and sustainable education development. The key principles include the Threefold Training (Sīla, Samādhī, and Paññā) and other Buddhist principles such as the Four Paths to Success (Iddhipāda), the Four Bases of Social Solidarity (Saṅgahavatthu), the Four Divine Abidings (Brahmavihāra), and the Four Noble Truths (Ariyasacca). These principles are applied to academic administration to cultivate ethical values, integrity, and social responsibility among learners, fostering their overall academic development. This approach integrates experiential learning, mindfulness, and essential life skills through participatory teaching within a peaceful learning environment.

Additionally, it highlights teachers and administrators' roles as Kalyāṇamitta or spiritual friends who not only impart knowledge but also guide learners spiritually and foster positive relationships between learners and their communities. The Buddhist-integrated approach ensures that academic administration in educational institutions is goal-oriented and effective, balancing intellectual growth and moral development. This approach promotes long-term individual and societal growth by preparing learners for modern challenges and developing quality human capital, ensuring sustainable social advancement.

Keywords : Academic Administration, Buddhism, Integration

บทนำ

การบริหารงานวิชาการในยุคปัจจุบันมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาและสร้างองค์ความรู้ใหม่ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในโลกที่เต็มไปด้วยความ ไม่แน่นอนและการแข่งขันสูง แนวคิดการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธธรรมาการ ซึ่งได้รับ แรงบันดาลใจจากหลักธรรมในพุทธศาสนา จึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างสมดุลทั้งด้านการเรียนรู้และคุณธรรมในระบบการศึกษา หลักพุทธธรรมาการเน้น การพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ไม่เพียงแต่ความรู้ทางวิชาการ แต่ยังรวมถึง การปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม โดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ ธรรมชาติ และ การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง อีกทั้งยังส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการทำงานร่วมกันอย่าง สร้างสรรค์ ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในยุคปัจจุบัน งานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ตามเจตนารมณ์ของ พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และการแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2562 ซึ่งเน้นการกระจายอำนาจในการบริหารจัดการให้สถานศึกษาสามารถดำเนินการได้ อย่างอิสระ คล่องตัว และรวดเร็ว เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน และท้องถิ่น โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ซึ่งจะช่วยให้นักศึกษามีความ เข้มแข็ง สามารถพัฒนาหลักสูตร การเรียนรู้ และการประเมินผลได้อย่าง มีประสิทธิภาพ โดยขอขยายภารกิจหลักของงานวิชาการประกอบด้วย 1) การพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการ เรียนรู้ 2) การจัดทำทะเบียนและการวัดผล-ประเมินผล 3) การบริหารกลุ่มสาระการเรียนรู้และ กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน 4) การส่งเสริมคุณภาพการจัดการศึกษา 5) การส่งเสริมและพัฒนาสื่อ นวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา 6) การพัฒนาห้องสมุดและแหล่งเรียนรู้ 7) การสร้าง เครือข่ายพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอน (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2562, น.11) ทั้งหมดนี้เป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่นอย่าง ยั่งยืน

การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการสำคัญในระบบการศึกษา ที่มีบทบาทในการ วางแผนพัฒนา และประเมินผลการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการ เรียนรู้ของผู้เรียน ในยุคปัจจุบัน ซึ่งสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากปัจจัยต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น เทคโนโลยีดิจิทัล การแข่งขันในระดับโลกหรือความซับซ้อนของปัญหาสังคมการบริหารงาน วิชาการที่มีคุณภาพจึงมีความสำคัญยิ่งในการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนและ สถาบันการศึกษาให้สามารถปรับตัวและพัฒนาอย่างยั่งยืน หนึ่งในปัจจัยที่สำคัญคือ การพัฒนา หลักสูตรและเนื้อหาการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก โดยต้องส่งเสริม ทั้งความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน และสังคม นอกจากนี้ การบริหารงานวิชาการยังต้องเน้นการสร้างวัฒนธรรมการเรียนรู้

ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ การคิดเชิงวิพากษ์ และการแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ ในขณะเดียวกัน การประยุกต์ใช้หลักพุทธบูรณาการในการบริหารงานวิชาการมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะหลักธรรมในพุทธศาสนานับเป็นการพัฒนาคนอย่างสมดุล ทั้งในด้านความรู้ ความสามารถ และคุณธรรม ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาเพื่อความยั่งยืน การบริหารงาน วิชาการที่ยึดหลักพุทธธรรมจะช่วยปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และความรับผิดชอบต่อสังคม ให้กับผู้เรียน นำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนทั้งในระดับปัจเจกและสังคม นอกจากนี้ การบูรณาการ หลักธรรม เช่น ไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) และอริยสัจ 4 ในกระบวนการบริหารงานวิชาการ จะช่วยให้เกิดการ จัดการศึกษาอย่างมีความหมาย เน้นการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง สร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สงบสุข และเอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน การบริหารงานวิชาการในยุคปัจจุบันจึงไม่ใช่เพียงการจัดการเชิงวิชาการเท่านั้น แต่ต้องมุ่งเน้น การพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้าน มีความรู้ควบคู่กับคุณธรรม พร้อมทั้งจะเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มี คุณภาพ และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนสังคมและประเทศชาติให้ก้าวหน้าอย่างมั่นคง และยั่งยืน

บทความนี้จึงมุ่งวิเคราะห์แนวทางการประยุกต์ใช้หลักพุทธบูรณาการในการบริหารงาน วิชาการ โดยการผสมผสานแนวคิดการบริหารสมัยใหม่กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เพื่อนำไปสู่ระบบการศึกษา ที่มีคุณภาพและยั่งยืน ยิ่งไปกว่านั้น ยังนำเสนอตัวอย่างความสำเร็จ จากสถานศึกษาที่ได้นำแนวคิดนี้มาปฏิบัติจริง เพื่อเป็นแนวทางให้กับผู้บริหาร ครู และบุคลากร ทางการศึกษาในการพัฒนาองค์กร ทำಯที่สุดบทความนี้หวังว่าจะเป็นทั้งแหล่งข้อมูลที่มีคุณค่า และแรงบันดาลใจในการขับเคลื่อนระบบการศึกษาที่เน้นความสมดุลระหว่างความรู้และ คุณธรรม เพื่อสร้างผู้เรียนที่มีคุณภาพ พร้อมตอบสนองต่อการพัฒนาสังคม และประเทศชาติ ต่อไป

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารงานวิชาการ

การบริหารงานวิชาการเป็นกระบวนการที่มุ่งเน้นการจัดการและพัฒนาคุณภาพ การเรียนการสอนในสถานศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการจัดการศึกษาอย่างมี ประสิทธิภาพ แนวคิดสำคัญ ของการบริหารงานวิชาการคือการพัฒนาหลักสูตรและ กระบวนการเรียนรู้ที่จะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้ ตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือการ พัฒนาหลักสูตรและการสอนระบบโครงสร้างของการจัดโปรแกรม การสอน การกำหนด จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัด และการประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุงแก้ไข และการให้การอบรมผู้ใช้หลักสูตร

ให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน รวมทั้งการบริการและการบริหารหลักสูตร (วิชัย วงษ์ใหญ่, 2554, น.10) เพื่อสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และสังคม โดยให้ความสำคัญกับการสร้างสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ที่ส่งเสริมการคิด วิเคราะห์ การเรียนรู้ตลอดชีวิต และการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปกับความรู้ทางวิชาการ การบริหารงานวิชาการต้องอาศัยการวางแผน การจัดองค์กร การควบคุม และการประเมินผลอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู นักเรียน ผู้ปกครอง และชุมชน เพื่อให้เกิดการบูรณาการความรู้และทรัพยากรต่าง ๆ ในการพัฒนาผู้เรียน ในปัจจุบัน การบริหารงานวิชาการต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี โดยต้องส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการจัดการเรียนการสอน การประเมินผล และการพัฒนาหลักสูตร นอกจากนี้ยังควรคำนึงถึงแนวคิดทางพุทธศาสนา เช่น หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อสร้างสมดุลระหว่างการพัฒนาทางปัญญาและการพัฒนาคุณธรรมของผู้เรียน

แนวคิดที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือการส่งเสริมการเรียนรู้แบบองค์รวม (Holistic Learning) โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งด้านความรู้ ทักษะ อารมณ์ และจิตใจ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเติบโตเป็นพลเมืองที่ดี มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และสามารถปรับตัวในโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นการบริหารงานวิชาการที่ดี จะช่วยให้สถานศึกษาสามารถบรรลุเป้าหมายทางการศึกษาได้อย่างยั่งยืน และพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพในการเป็นกำลังสำคัญของประเทศต่อไป

การบริหารงานวิชาที่ดีควรมีความยืดหยุ่นและพร้อมปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ที่ยั่งยืนและสร้างสรรค์มากขึ้นในอนาคต การบริหารงานวิชาการเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษา ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการ ไปให้สถานศึกษาให้มากที่สุด ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระคล่องตัวรวดเร็ว สอดคล้องกับ ความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมจากผู้มีส่วนได้เสียทุกฝ่าย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร และการจัดการ สามารถพัฒนาหลักสูตร และกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนงานการวัดผล ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพ และประสิทธิภาพตามมาตราต่อไปนี้ (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2545, น.9-22) มาตรา 24 จัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) จัดเนื้อหาสาระ และกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ และความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงความแตกต่างระหว่างบุคคล 2) ฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกัน

และแก้ปัญหา 3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ ให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง 4) จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสาน สาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา 5) ส่งเสริมสนับสนุน ให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่ง ของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจ เรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ 6) จัดการ เรียนรู้ให้เกิดขึ้น ได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสาน ความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริม การดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และ เทคโนโลยี ศูนย์การศึกษา และนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่งการเรียนรู้อื่นอย่างเพียงพอ และมีประสิทธิภาพ มาตรา 26 ให้สถานศึกษาจัดการประเมินผู้เรียน โดยพิจารณาจาก พัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรม การเรียน การร่วมกิจกรรม และการทดสอบควบคุมไป ในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและ รูปแบบการศึกษา ให้สถานศึกษาใช้วิธีที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสการเข้าศึกษาต่อ และให้นำผลการประเมินผู้เรียนตามวรรคหนึ่งมาใช้ประกอบการพิจารณาด้วย มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐานเพื่อ ความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อ การศึกษาต่อ ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระ ของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ ในวรรคหนึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับปัญหาในชุมชน และสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึง ประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอน สามารถวิจัย เพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา มาตรา 48 ให้ หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้อง ดำเนินการ อย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปี เสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา เพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก มาตรา 66 ผู้เรียนมีสิทธิได้รับการพัฒนา ชีตความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ในโอกาสแรกที่ทำให้ เพื่อให้มีความรู้ และ

ทักษะเพียงพอที่จะใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

การบริหารงานวิชาการ เป็นงานหลัก และเป็นภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งสำหรับผู้บริหารในสถานศึกษา เนื่องจากการบริหารงานวิชาการ เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทุกอย่างในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเกี่ยวกับการปรับปรุงคุณภาพการเรียนการสอน ซึ่งเป็นจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษา และเป็นเครื่องชี้ความสำเร็จในการบริหารงาน และความสามารถของผู้บริหารในสถานศึกษา ในการบริหารงานวิชาการนั้นได้มีท่านผู้รู้หลายท่านได้ให้ความหมายของการบริหารงานวิชาการไว้ดังต่อไปนี้

การบริหารงานวิชาการหมายถึง กระบวนการบริหารกิจกรรมทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงการเรียนการสอนให้ดีขึ้น ตั้งแต่การกำหนดนโยบาย การวางแผน การปรับปรุง การพัฒนาการเรียนการสอน ตลอดจนการประเมินผลการสอน เพื่อให้เป็นไปตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการศึกษา เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ, 2550, น.28)

การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกชนิดในสถานศึกษา ซึ่งเกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้เกิดผลตามเป้าหมายของหลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ (รุจิร ภู่อาระ และ จันทราณี สงวนนาม, 2545, น.56)

การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารสถานศึกษา โดยมีการจัดกิจกรรมทุกสิ่งทุกอย่าง ที่เกี่ยวข้องกับการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอนให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพให้เกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน (ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์, 2543, น.1)

การบริหารงานวิชาการหมายถึง การบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาการศึกษา อันเป็นเป้าหมายสูงสุดของภารกิจของสถานศึกษา (กมล ภู่อาระสิริฐ, 2545, น.6)

การบริหารงานวิชาการหมายถึง กระบวนการจัดการที่เป็นหัวใจสำคัญของสถานศึกษา เนื่องจากจุดมุ่งหมายหลักของสถานศึกษาคือการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ซึ่งงานวิชาการครอบคลุมถึงการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การบริหารบุคลากรทางการศึกษา การจัดสรรทรัพยากรและสิ่งส่งเสริมด้านวิชาการ รวมถึงการวัดและประเมินผล การเรียนรู้ (พระสมุห์สมพร อุชฺฐโม, 2564, น.75)

จากความหมายทั้งหมดสรุปได้ว่า การบริหารงานวิชาการ หมายถึง การบริหารกิจกรรมทุกอย่าง ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการพัฒนาการเรียนการสอนของครูและนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยมุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความสามารถ และเป็นคนดีมีคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข ส่งผลให้นักเรียนมีคุณลักษณะ เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรที่วางไว้ ดังนั้นการบริหารงานวิชาการ ผู้บริหารสถานศึกษา จึงควรให้

ความเอาใจใส่เป็นอันดับแรก โดยร่วมทำงานกับครู สนับสนุนกระตุ้นเตือน ให้คำแนะนำ ประสานงานให้ครูทำงานอย่างมีประสิทธิภาพในการเรียนการสอน

การประยุกต์ใช้หลักพุทธบูรณาการ

การประยุกต์ใช้หลักพุทธบูรณาการในการบริหารงานวิชาการหมายถึงการนำหลักธรรม และปรัชญาในพุทธศาสนา มาผสมผสานกับแนวคิดการบริหารสมัยใหม่ เพื่อพัฒนาการศึกษา อย่างสมดุลและยั่งยืน หลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการ ปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมในผู้เรียนควบคู่กับการพัฒนาความรู้ทางวิชาการ หลักอริยสัจ 4 ช่วยในการวิเคราะห์ปัญหาและวางแผนแก้ไขอย่างเป็นระบบ การบริหารงานวิชาการตามหลัก พุทธธรรม เน้นการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์จริง และการพัฒนาผู้เรียนให้ตระหนักถึง ความสัมพันธ์ระหว่างตนเองกับผู้อื่น และธรรมชาติ นอกจากนี้ยังส่งเสริมให้สถานศึกษาสร้าง สภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่สงบสุข เอื้อเพื่อ และเน้นการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้ ผู้เรียนเติบโตทั้งทางปัญญาและคุณธรรม สามารถดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุขในสังคม ที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว

พุทธบูรณาการ (Buddhist integration) หมายถึง การนำหลักธรรมและปรัชญาของ พุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและการทำงานร่วมกับศาสตร์อื่น ๆ เพื่อสร้างสรรค์ ความรู้และประโยชน์สูงสุดแก่สังคมและบุคคล เน้นการผสมผสานหลักคำสอนทางพุทธศาสนา กับวิทยาการสมัยใหม่และวิถีชีวิต ที่เปลี่ยนแปลงไป คำว่า "บูรณาการ" หมายถึง การนำ ส่วนประกอบย่อยตั้งแต่สองส่วนที่มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันให้เกิดความผสมผสานกลมกลืน เป็นองค์รวม เป็นการผนวกรวมการประสาน การเชื่อมโยง การเติมเต็ม เพื่อไปสู่เป้าหมายอย่างมี ประสิทธิภาพ (ศิวกอร์ อินญา และคณะ, 2567, น.556) ซึ่งเป็นกระบวนการ ที่แต่ละส่วน ทำงานร่วมกันและส่งเสริมกัน อย่างมีประสิทธิภาพ ตัวอย่างหนึ่งที่ชัดเจนคือ การประยุกต์ใช้ หลักพระพุทธศาสนาควบคู่กับวิทยาศาสตร์ เป็นการผสานหลักพระพุทธศาสนากับวิทยาศาสตร์ ช่วยเสริมสร้าง ความเข้าใจที่สมบูรณ์ในทุกมิติของชีวิต หากความเชื่อทางพุทธศาสนาและ ความรู้ทางวิทยาศาสตร์ทำงานร่วมกันอย่างสอดคล้อง จะเกิดองค์รวมที่สมดุลและยั่งยืน วิทยาศาสตร์ครอบคลุมทั้งศาสตร์สมัยใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการศึกษา มนุษยศาสตร์ หรือ สังคมศาสตร์ ดังนั้น การผนวกรวมหลักธรรมในพุทธศาสนา กับองค์ความรู้เหล่านี้จึงเป็นไปได้ และ จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทั้งทางปัญญา จิตใจ และคุณธรรม นำไปสู่การเรียนรู้ที่ลึกซึ้งและการ พัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน (พระธรรมโกศาจารย์, 2553, น.34) พุทธบูรณาการเป็นการนำหลัก คำสอนและปรัชญาของพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสร้างความสมดุลและ

ความสุข โดยเน้น 3 แนวปฏิบัติหลัก ได้แก่ 1) การเจริญสติ การมีสติอยู่กับปัจจุบัน ทำให้สามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การปฏิบัติธรรม นำหลักศีล สมาธิ และปัญญา มาปฏิบัติในชีวิตประจำวัน เพื่อพัฒนาตนเองทั้งทางด้านจิตใจและพฤติกรรม 3) การดำเนินชีวิตตามอริยมรรค ใช้แนวทางอริยมรรค มืองค์ 8 เป็นหลักในการดำเนินชีวิต เพื่อให้เกิดการพัฒนาทั้งด้านจิตใจและปัญญาอย่างสมดุล (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557, น.299) ได้แก่ สัมมาทิฐิ เห็นชอบ, สัมมาสังกัปปะ ดำริชอบ, สัมมาวาจา เจรจาชอบ, สัมมากัมมันตะ ทำการชอบ, สัมมาอาชีวะ เลี้ยงชีพชอบ, สัมมาวายามะ เพียรชอบ, สัมมาสติ ระลึกชอบ, และสัมมาสมาธิ ตั้งจิตมั่นชอบ 4) การบริหารจัดการปัญหา การใช้หลักกรรมและวิบากกรรมในการเข้าใจปัญหาที่เกิดขึ้น และการแก้ปัญหาด้วยวิธีที่ไม่ทำให้เกิดความทุกข์เพิ่มขึ้น 5) การฝึกสมาธิและวิปัสสนา การฝึกสมาธิเพื่อสร้างความสงบและการฝึกวิปัสสนา เพื่อเห็นความจริงของธรรมชาติและชีวิต

ดังนั้น พุทธบูรณาการจึงเป็นการผสมผสานระหว่างหลักการทางพุทธศาสนากับการใช้ชีวิตประจำวัน เพื่อให้เกิดความสุข และความสงบทางด้าน กาย วาจา ใจ รวมถึงการพัฒนาตนเองไปในทิศทางที่ดีขึ้น

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเป็นแนวทางที่ผสมผสานหลักธรรมคำสอนทางพุทธศาสนาเข้ากับกระบวนการบริหารสถานศึกษา โดยมุ่งเน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ได้แก่ กาย จิต ปัญญา และศีลธรรม การจัดการศึกษาลักษณะนี้ไม่เพียงส่งเสริมความรู้ทางวิชาการ แต่ยังบ่มเพาะคุณธรรม จริยธรรม และสติปัญญา เพื่อให้ผู้เรียนเติบโตเป็นบุคคลที่สมบูรณ์พร้อมทั้งในด้านวิชาชีพและคุณค่าทางจิตใจ แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับหลักไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล (การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม), สมาธิ (การฝึกฝนจิตใจให้มั่นคง) และปัญญา (การพัฒนาความรู้และการคิดวิเคราะห์) เมื่อประยุกต์ใช้ในงานวิชาการ จะช่วยสร้างระบบการศึกษาที่มีความสมดุลระหว่างการแสวงหาความรู้กับการพัฒนาจิตใจ ส่งเสริมให้เกิดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงลึก ผ่านการปฏิบัติจริง และการมีส่วนร่วมของชุมชนในการสร้างคุณภาพการศึกษา การบริหารตามแนวพุทธยังมุ่งเน้นการเป็นผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ชัดเจน และมีความเป็นกัลยาณมิตรต่อผู้เรียน การเรียนการสอนจะเน้นการเรียนรู้แบบองค์รวม ส่งเสริมให้ผู้เรียนเข้าใจหลักธรรมและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน นำไปสู่การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. แนวทางการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเป็นการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการบริหารจัดการการศึกษา โดยเน้นการพัฒนาผู้เรียนอย่างรอบด้านทั้งในด้านวิชาการและจริยธรรม หลักการสำคัญคือการสร้างสมดุลระหว่างความรู้ทางโลกและทางธรรม ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่ดีให้แก่ผู้เรียน แนวทางนี้ส่งเสริมการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติ การคิดเชิงวิเคราะห์ และการเจริญสติ โดยมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้อย่างมีคุณธรรม นอกจากนี้ การบริหารแบบบูรณาการนี้ยังเน้นบทบาทของครูผู้สอนในฐานะกัลยาณมิตร ที่ไม่เพียงถ่ายทอดความรู้ แต่ยังเป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเติบโตอย่างมีความสุขและยั่งยืน ได้แก่ 1) การวางแผนการศึกษา การวางแผนทางการศึกษาภายใต้หลักพุทธบูรณาการเน้นความร่วมมือของทุกฝ่าย โดยวางแผนอย่างรอบคอบและมีเป้าหมายชัดเจน สร้างวิสัยทัศน์ที่เชื่อมโยงกับหลักธรรม เช่น อริยสัจ 4 หรือหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานเป็นระบบและตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง 2) การพัฒนาหลักสูตร หลักสูตรจะพัฒนาขึ้นโดยเน้นความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ทางโลกกับคุณธรรม พัฒนาหลักสูตรที่ส่งเสริม "ปัญญา" (การรู้แจ้ง) ไม่เพียงแต่ความรู้เชิงทฤษฎี แต่ยังเน้นการพัฒนาศักยภาพการคิดวิเคราะห์ และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน สอดคล้องกับหลัก "โยนิโสมนสิการ" และ "พุทธวิธี" 3) การจัดการเรียนการสอน การเรียนการสอนตามแนวพุทธบูรณาการจะเน้น "การสอนให้คิด" มากกว่า "การท่องจำ" โดยครูหรือผู้สอนจะเป็นกัลยาณมิตร นำหลักธรรมมาแฝงในกระบวนการสอนเพื่อปลูกฝังศีลธรรม เช่น สอนผ่านการปฏิบัติจริง หรือการนำกรณีศึกษาจากชีวิตประจำวันมาประยุกต์ใช้ ซึ่งจะช่วยสร้างบรรยากาศแห่งความเข้าใจและเอื้อเพื่อ

2. การส่งเสริมสติปัญญาและคุณธรรมในองค์กรตามหลักพุทธบูรณาการ

การส่งเสริมสติปัญญาและคุณธรรมในองค์กรภายใต้การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเน้นการพัฒนาความรู้ควบคู่กับการพัฒนาจิตใจ โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาบุคลากรและผู้เรียนให้มีความสามารถทั้งทางวิชาการและคุณธรรมจริยธรรม ประกอบด้วย 1) แนวทางการส่งเสริมสติปัญญา ได้แก่ (1) การฝึกฝนโยนิโสมนสิการ ส่งเสริมให้บุคลากรและผู้เรียนพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล พิจารณาอย่างรอบคอบก่อนการตัดสินใจ เพื่อให้เกิดปัญหาที่แท้จริง (2) การเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ : เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Learning by Doing) และการสะท้อนคิด ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเข้าใจลึกซึ้งในเนื้อหาและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม 2) แนวทางการส่งเสริมคุณธรรม ได้แก่ (1) การฝึกสติและสมาธิ ส่งเสริมการปฏิบัติสมาธิเพื่อพัฒนาจิตใจให้สงบ สร้างความตระหนักรู้ในตนเอง ซึ่งจะช่วยให้เกิดการควบคุมอารมณ์และการตัดสินใจที่มี

เหตุผลมากขึ้น (2) การเป็นกัลยาณมิตร ผู้นำและผู้สอนในองค์กรควรปฏิบัติตนเป็นตัวอย่างที่ดี โดยการแสดงออกถึงคุณธรรม เช่น ความเมตตา ความเสียสละ และความซื่อสัตย์ เพื่อเป็นแบบอย่างให้แก่ผู้อื่น (3) การสร้างบรรยากาศองค์กรแห่งธรรม สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่เน้นความร่วมมือ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และให้ความสำคัญกับศีลธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความสามัคคีในองค์กร หลักพุทธบูรณาการช่วยให้เกิดการพัฒนาทางปัญญาที่สมบูรณ์ และสร้างบุคลากรที่มีความรู้ควบคู่คุณธรรม สามารถนำไปสู่ความสำเร็จอย่างยั่งยืนขององค์กรและสังคมโดยรวม

3. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขตามหลักพุทธบูรณาการ

การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขในบริบทของการบริหารวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ เน้นการพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ โดยส่งเสริมให้เกิดความสมดุลระหว่างความรู้ทางวิชาการและความสงบสุข ทางจิตใจ ซึ่งสามารถดำเนินการได้ผ่านแนวทางดังนี้

- 1) บรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ห้องเรียนควรอบอุ่น ไปด้วยความอบอุ่น ความเห็นอกเห็นใจ และความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ซึ่งกันและกัน เพื่อสร้างแรงจูงใจและทำให้ผู้เรียนรู้สึกปลอดภัย กล้าที่จะเรียนรู้และแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่
- 2) การเคารพซึ่งกันและกัน สร้างบรรยากาศที่ครูและนักเรียนปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ให้เกียรติ และรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน การมีส่วนร่วมของผู้เรียนจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจและความสุขในการเรียน
- 3) การพัฒนาสติและสมาธิ การแทรกกิจกรรมที่ส่งเสริมการเจริญสติในชั้นเรียน เช่น การฝึกสมาธิหรือการทำสมาธิสั้น ๆ ก่อนเริ่มเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนมีสมาธิพร้อมรับข้อมูล และเกิดการเรียนรู้ที่ลึกซึ้งยิ่งขึ้น
- 4) สภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ การจัดชั้นเรียนให้สะอาด มีระเบียบ และมีมุมส่งเสริมความรู้ สามารถกระตุ้นความสนใจในการเรียนรู้ นอกจากนี้การตกแต่งห้องเรียนให้สดใส ช่วยสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายและน่าเรียน
- 5) การเรียนรู้ผ่านความสัมพันธ์ที่ดี ครูควรทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรกับผู้เรียน ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในห้องเรียน เพื่อให้ผู้เรียนรู้สึกสนุกและผ่อนคลาย ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ หลักพุทธบูรณาการนี้ช่วยให้เกิดความสุขทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน โดยเน้นการเรียนรู้ที่มีความหมายและยั่งยืน ส่งผลให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาได้ทั้งทางวิชาการและคุณธรรมควบคู่กันไป

4. หลักธรรมสำหรับการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเป็นแนวทางที่เน้นการผานหลักธรรมในพระพุทธศาสนาเข้ากับการบริหารจัดการด้านวิชาการ เพื่อส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียนและบุคลากร อย่างมีคุณธรรม หลักธรรมสำคัญ เช่น สังคหวัตถุ 4 อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และ อริยสัจ 4 ถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างระบบการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน หลักธรรมเหล่านี้ช่วยให้ผู้บริหารมีเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ส่งเสริมความสัมพันธ์ที่ดีในองค์กร และสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเจริญเติบโตทั้งทาง

วิชาการและจิตใจ การประยุกต์ใช้หลักธรรมเหล่านี้ในการบริหารงานวิชาการจะช่วยให้เกิดการ พัฒนาที่สมดุลระหว่างปัญญาและคุณธรรม โดยเน้นความสำคัญของการสร้างสังคมการเรียนรู้ที่ เปี่ยมด้วยเมตตา ความเอื้อเฟื้อ และความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จ ที่แท้จริงในองค์กรการศึกษา โดยขอยกหลักธรรมสำคัญนามากล่าวได้แก่ 1) หลักสังคหวัตถุ 4 การบริหารที่ยึดหลัก ทาน (การให้) ปิยวาจา (การพูดจาด้วยถ้อยคำที่ดี) อตถจริยา (การ ช่วยเหลือ) และสมานัตตา (การวางตนอย่างเสมอภาค) เพื่อสร้างบรรยากาศในองค์กรที่เป็นมิตร ส่งเสริมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม 2) อิทธิบาท 4 (สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตโต), 2561, น.160) หมายถึง ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จ เป็นคุณธรรม ที่สนับสนุนให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) ฉันทะ หรือ ความพอใจ คือ แรงแบนดาลใจและ ความต้องการที่จะทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างต่อเนื่อง พร้อมมุ่งมั่นพัฒนาให้ดีขึ้น (2) วิริยะ หรือ ความเพียร หมายถึง ความอดุสาหะ ขยันหมั่นเพียรในการทำงานด้วยความพยายาม ไม่ย่อท้อ แม้จะพบอุปสรรค (3) จิตตะ หรือการมีสมาธิ ตั้งใจจดจ่อในสิ่งที่ทำโดยไม่ปล่อยใจให้ฟุ้งซ่าน มุ่งมั่นทำงานอย่างเต็มที่ (4) วิมังสา หรือ การพิจารณาและตรวจสอบ หมายถึง การใช้ปัญญาใน การวินิจฉัยวิเคราะห์ วางแผน ตรวจสอบผลการทำงาน และปรับปรุงเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพที่ดี ขึ้น 3) พรหมวิหาร 4 การนำพรหมวิหาร 4 มาใช้ใน การบริหารงานวิชาการจะช่วยสร้าง ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูและนักเรียน รวมถึงการพัฒนาจริยธรรม ในตัวนักเรียน ได้แก่ (1) เมตตา ความรัก และความปรารถนาดีต่อผู้อื่น (2) กรุณา ความมีใจเมตตา กรุณา ต่อผู้อื่น (3) มุทิตา ความยินดีในความสำเร็จของผู้อื่น (4) อุเบกขา ความมีใจเป็นกลางและไม่เอนเอียง การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ จึงเป็นการสร้างความสมดุลระหว่างการ พัฒนาทางวิชาการและการพัฒนาทางจริยธรรม เพื่อสร้างบุคคลที่มีคุณภาพและมีความรับผิดชอบต่อ สังคมในอนาคต 4) หลักอริยสัจ 4 ได้แก่ (1) ทุกข์ การตระหนักถึงปัญหาและความยากลำบาก (2) สมุทัย การหาสาเหตุของปัญหา (3) นิโรธ การหาวิธีแก้ไขและกำจัดปัญหา (4) มรรค การดำเนินการแก้ไขตามแนวทางที่ถูกต้อง

5. กระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ

กระบวนการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเน้นการประยุกต์หลักธรรม ทางพุทธศาสนาในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนทั้งทางปัญญาและคุณธรรม โดยมี องค์ประกอบสำคัญได้แก่ 1) การวางแผนและการกำหนดเป้าหมาย ผู้บริหารต้องกำหนด วิสัยทัศน์และเป้าหมายที่ชัดเจน โดยยึดหลัก "อิทธิบาท 4" (ฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา) เป็น แนวทางในการบริหารงาน และวางแผนการพัฒนาคูและบุคลากรให้มีศักยภาพในเชิง พุทธธรรม 2) การพัฒนาหลักสูตรและเนื้อหา หลักสูตรควรผสมผสานความรู้วิชาการกับ หลักธรรม โดยเน้นการพัฒนาทักษะชีวิตควบคู่ไปกับการปลูกฝังคุณธรรม เช่น หลัก "ไตรสิกขา"

(ศีล สมาธิ ปัญญา) 3) การจัดการเรียนการสอน ควรสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่เอื้อให้เกิดการพัฒนาสติปัญญาและคุณธรรม ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ (active learning) รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีของครูผู้สอน 4) การสร้างบรรยากาศที่เหมาะสม สภาพแวดล้อมทางการศึกษา และวัฒนธรรมองค์กรควรส่งเสริม ความสุข ความสงบ และความเอื้อเฟื้อ ซึ่งเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้ที่ยั่งยืน แนวทางนี้มุ่งหวังให้การศึกษา ไม่เพียงพัฒนาทางวิชาการ แต่ยังเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และสร้างบุคลากรที่มีคุณภาพในสังคม อย่างแท้จริง

6. ข้อดีของการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ

ข้อดีของการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการมีหลายประการ ซึ่งส่งเสริมทั้งคุณภาพการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กร โดยสรุปได้แก่ 1) ส่งเสริมการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม การนำหลักธรรม เช่น สติ สมาธิ และปัญญา มาใช้ในการบริหาร ช่วยปลูกฝังคุณธรรมในหมู่ครู นักเรียน และบุคลากร ช่วยให้เกิดความซื่อสัตย์ และความรับผิดชอบในหน้าที่ 2) สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุข การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรม เช่น เมตตา กรุณา และการเป็นกัลยาณมิตร ช่วยสร้างสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่อบอุ่นและเอื้ออาทร ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม และลดความขัดแย้งภายในองค์กร 3) เน้นการพัฒนาทั้งปัญญาและจิตใจ แนวทางนี้มุ่งพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ไม่เพียงความรู้ทางวิชาการ แต่รวมถึงการพัฒนาปัญญาภายใน ซึ่งทำให้นักเรียนสามารถคิดอย่างมีวิจารณญาณและดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม 4) การบริหารอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน หลักธรรมที่เน้นความเป็นเหตุเป็นผล และความสมดุล เช่น อิทธิบาท 4 และหลักไตรสิกขา ช่วยให้การบริหารมีเป้าหมายชัดเจน มีการวางแผนที่ดี และส่งเสริมการทำงานร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 5) สร้างความเป็นธรรมในองค์กร หลักธรรมทางพุทธศาสนา เช่น ทิศ 6 และสังคหวัตถุ 4 ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารมีความเป็นธรรมในการปฏิบัติต่อทุกคน สร้างความไว้วางใจและความสามัคคีในองค์กร การบูรณาการหลักพุทธธรรมในการบริหารงานวิชาการ จึงเป็นแนวทางที่ช่วยพัฒนาองค์กรอย่างรอบด้าน ทั้งด้านวิชาการ คุณธรรม และความสุขในองค์กรได้อย่างยั่งยืน

สรุปได้ว่าการบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการเน้นการผสมผสานหลักธรรมเข้ากับการจัดการศึกษา โดยพัฒนาผู้เรียนในมิติ กาย จิต ปัญญา และศีลธรรม ผ่านหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อสร้างความสมดุลระหว่างวิชาการและคุณธรรม การบริหารนี้ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงปฏิบัติและการเจริญสติ โดยครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตรและผู้นำทางจิตวิญญาณ นอกจากนี้ยังใช้หลักธรรมสำคัญ เช่น สังคหวัตถุ 4, อิทธิบาท 4 พรหมวิหาร 4 และอริยสัจ 4 ในการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่อบอุ่น มีคุณธรรม และสนับสนุนความร่วมมือภายในองค์กร แนวทางนี้ช่วยพัฒนาองค์กรรวมของผู้เรียน ทั้งความรู้ ความสุข และจริยธรรม เพื่อเตรียมพร้อมสู่สังคมที่ยั่งยืน

บทสรุป

การบริหารงานวิชาการตามหลักพุทธบูรณาการ เป็นการผสมผสานหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับกระบวนการบริหารการศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนในทุกมิติ ทั้งกาย จิต ปัญญา และศีลธรรม แนวทางนี้เน้นการนำไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) มาใช้ในการสร้างสมดุลระหว่างวิชาการและคุณธรรม อีกทั้งยังส่งเสริมการเจริญสติและสมาธิ ซึ่งช่วยลดความเครียดและเสริมความมั่นใจของผู้เรียน นอกจากนี้ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง การบ่มเพาะคุณธรรม และการที่ครูทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร ล้วนเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่มีความสุขและยั่งยืน หลักธรรม เช่น อิทธิบาท 4, พรหมวิหาร 4 และ อริยสัจ 4 ถูกประยุกต์ใช้เพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และส่งเสริมความร่วมมือในองค์กร ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในระดับบุคคลและสังคม

โดยได้รับองค์ความรู้จากบทความนี้คือ ได้แนวคิดในการนำหลักธรรมในพุทธศาสนา มาใช้ในการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา โดยเน้นการพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมของบุคลากร และผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนี้ยังแสดงให้เห็นถึงการเชื่อมโยงระหว่างวิชาการและหลักธรรมเพื่อสร้างสังคมที่มีความสุขและสันติสุข ทั้งยังเป็นแนวทางในการพัฒนาสังคมให้มีความเจริญทั้งในด้านจิตใจและปัญญา

เอกสารอ้างอิง

- กมล ภู่งประเสริฐ. (2545). การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : ทิปส์พับลิเคชัน.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2543). การบริหารงานวิชาการ. กรุงเทพมหานคร : บริษัทพิมพ์ดี จำกัด.
- พระสมุห์สมพร อุชฺฌโม. (2564). หลักการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษา. บัณฑิตศึกษาปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์. 9(3), 75.
- รุจิรี ภู่งสาระ และ จันทราณี สงวนนาม. (2545). การบริหารหลักสูตรในสถานศึกษา. กรุงเทพฯ : บัณฑิตศึกษา.
- รุ่งชัชดาพร เวหะชาติ. (2550) การบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน. สงขลา : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. (2554). การพัฒนาหลักสูตรแบบครบวงจร. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิวกร อินญา และคณะ. (2567). การบูรณาการพุทธธรรมกับแนวคิดทฤษฎีกระบวนการและหน้าที่ในการบริหารสถานศึกษา. วารสารมณีเชษฐาราม วัตถุประสงค์. 7(2), 566.

- สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์. (ป.อ. ปยุตฺโต) (2561). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ผลิธัมม์ ในเครือ บริษัท สำนักพิมพ์เพ็ท แอนด์โฮม จำกัด.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2562). พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. กรุงเทพมหานคร : พรินทวานกราฟฟิค จำกัด.

